

Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna 2023-2027 (KLP SP)

Nepārtrauktās novērtēšanas sistēmas ietvaros veiktie pētījumi 2024.gadā

Pētījumus veic **AREI** Bioekonomikas nodaļas ***Lauku attīstības novērtēšanas daļas (LAND)***
pētnieki un vadošie pētnieki:

PhD. J.Hāzners, Dr.geogr. P.Lakovskis, Dr.geogr. A.Pužulis,
projekta vadītāja *Mg.sc.ing. E.Benga*

Risku vadības instrumenti un atbalsts sējumu un lopu apdrošināšanai

Mērķis: Izvērtēt lauksaimniecības risku vadības instrumentus Latvijā, īpaši apdrošināšanas atbalsta ietekmi uz saimniecību noturību.

Pētījuma saturs:

- Lauksaimniecības risku vadība un apdrošināšana Latvijā un pasaulē, riska novērtēšanas metodika un līmenis dažādām produktu grupām.
- Klientu apdrošināšanas pakalpojumu novērtējums
- Atbalsts ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmijām tiešās ietekmes novērtējums uz saņēmēju ienākumiem
- Latvijas lauku saimniecību diversifikācijas līmenis

Analizēta ietekme uz augkopības un lopkopības produktu grupām, ņemot vērā risku līmeni un saimniecību ienākumus.

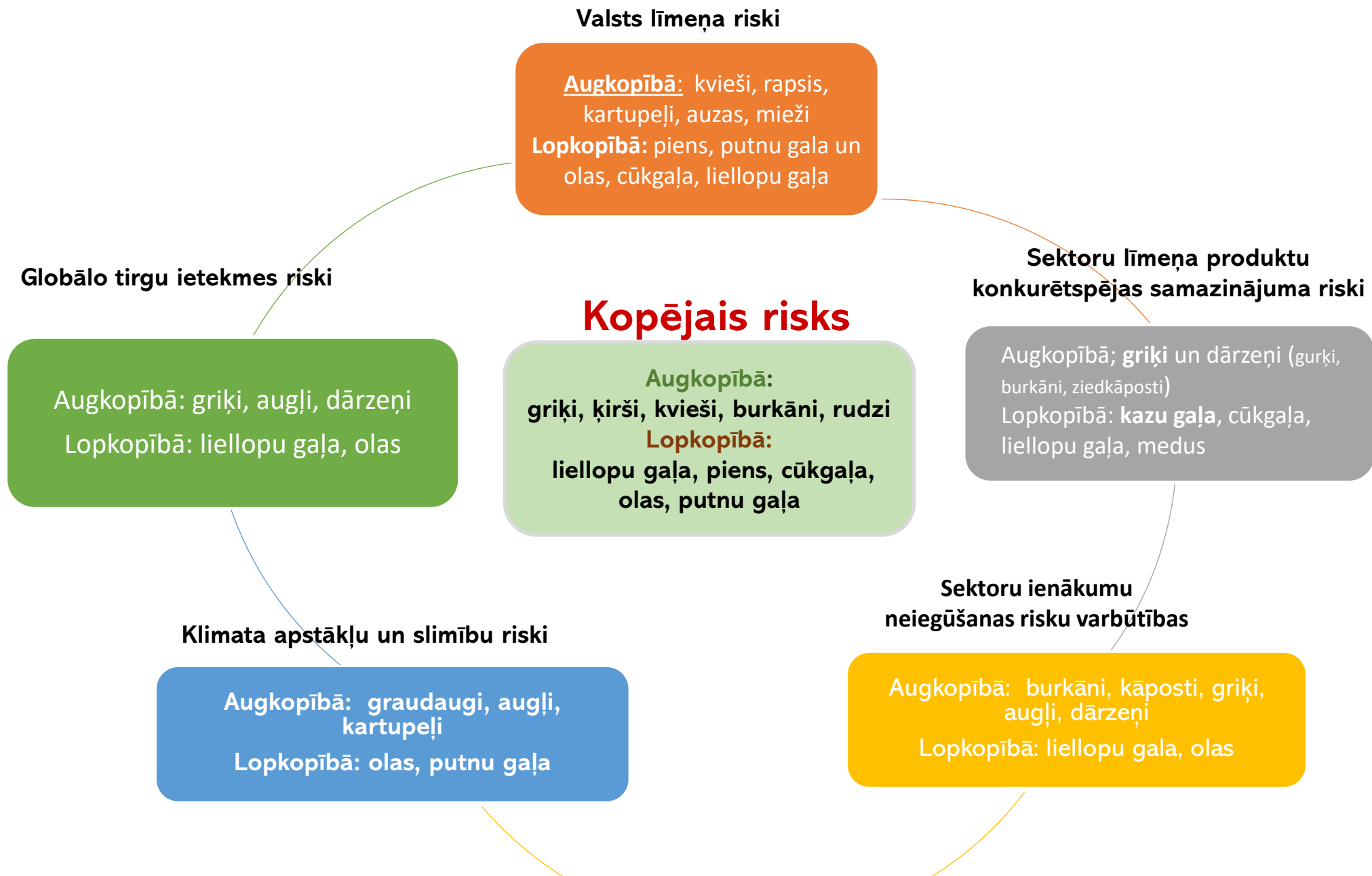
Nozīmīgākie risku veidi Latvijas lauksaimniecībā

Risku veids	Risku raksturojums	Apdrošināšanas iespējas	Valsts atbalsts
Personīgie riski	Saimniecības vadītāja veselības problēmas, nāves gadījumi	Dzīvības apdrošināšana	Nav
Aktīvu risks	Aktīvu zaudējumi: zādzību, ugunsgrēka un citu bojājumu vai zaudējumu ietekme	Ēku un tehnikas apdrošināšana	Valsts ārkārtas atbalsts
Ražošanas vai ražas risks	Nelabvēlīgu laika apstākļu ietekme, augu un mājlopu slimības, saražoto apjomu mainīguma risks	Sējumu un mājlopu apdrošināšana	Valsts ārkārtas atbalsts
Cenu risks	Resursu un/ vai ražotāju cenu nelabvēlīgas izmaiņas	Nav	Nav
Institucionālais risks	Politikas izmaiņas, kas var negatīvi ietekmēt saimniecības ieņēmumus	Nav	Nav
Finanšu risks	Hipotēkas procentu pieaugums, nepietiekama likviditāte, pašu kapitāla zaudēšana	Nav	Valsts atbalsts kredītprocentu atmaksai

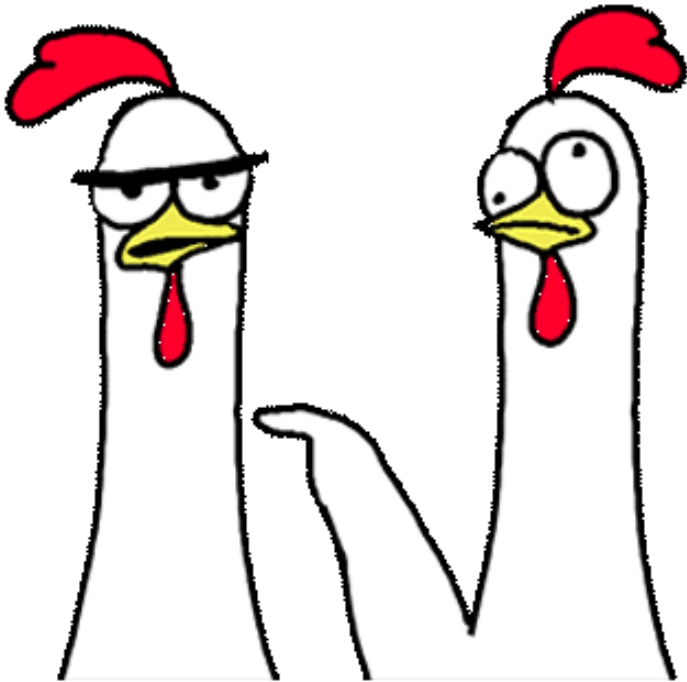
Latvijas lauksaimnieciskās ražošanas risku novērtējuma metodika 34 produktu grupās

	Risku tips	Risku novērtēšanas metode	Datu avoti
1	Valsts mēroga riski	Izlaide vērtības izteiksmē	VDP
2	Sektoru līmeņa ienākumu neiegūšanas riski	Izmaksu palielinājuma un ienākumu samazinājuma varbūtība	LLKC
3	Sektoru līmeņa produktu konkurētspējas samazinājuma riski	Vidējo ražu svārstīgums un saikne starp vidējām ražām un ražotāju cenām	FAO
4	Globālo tirgu ietekmes riski	Vidējā vērtība no eksporta īpatsvara vietējā piedāvājumā un importa īpatsvara vietējā patēriņā	FAO,CSP
5	Klimata apstākļu un slimību riski	Kompozītais riska indekss (CRI) jeb punktus izteikta riska smaguma reizinājums ar riska iestāšanās varbūtību	Ekspertu novērtējums, PVD
	Kopējais risks	Piecu risku normalizēto vērtību kopsumma	AREI LAND

Augstākie riski dažādām produktu grupām pēc risku tipa

Galvenie secinājumi

- **Lielākie riski:** Kvieši, piens, burkāni, griķi, liellopu gaļa, olas – šajās grupās visaugstākie ražošanas, ienākumu un tirgus riski.
- **Apdrošināšana:** Latvijā pieejama tikai daļēja riska segšana (piemēram, sējumu un mājlopu apdrošināšana), bet nav risinājumu cenu un institucionālajiem riskiem
- **Valsts atbalsts:** būtiski samazinājis zaudējumus atbalsta saņēmējiem
- **Lauksaimnieku vērtējums par apdrošināšanu:** Augstas apdrošināšanas prēmijas, ierobežojumi segtajiem riskiem, birokrātija un nepietiekams piedāvājums dažām kultūrām un dzīvniekiem.
- **Diversifikācija:** Latvijas saimniecību nelauksaimnieciskā diversifikācija ir zema, īpaši augsta tā ir Ziemeļvalstīs.

Ieteikumi

- **Platību apdrošināšana**
jāattīsta kultūrām ar augstiem klimatiskajiem riskiem
(kvieši, rudzi, kartupeļi u.c.)
- **Atbalsts diversifikācijai**
jāveicina saimniecību papildu darbības ārpus
lauksaimniecības.
- **Izglītošana un informēšana**
nepieciešami semināri un skaidrojoši materiāli par
apdrošināšanas iespējām un ārvalstu labo praksi.

Pilna atskaite: https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Atskaite_riski_2024.pdf

LEADER pievienotās vērtības (PV) izvērtējums

Mērķis: Veikt LEADER PV novērtēšanas pieejas aprobāciju LV

Darba pamatā ES *Helpdesk* izstrādātās vadlīnijas par LEADER PV izvērtēšanu.

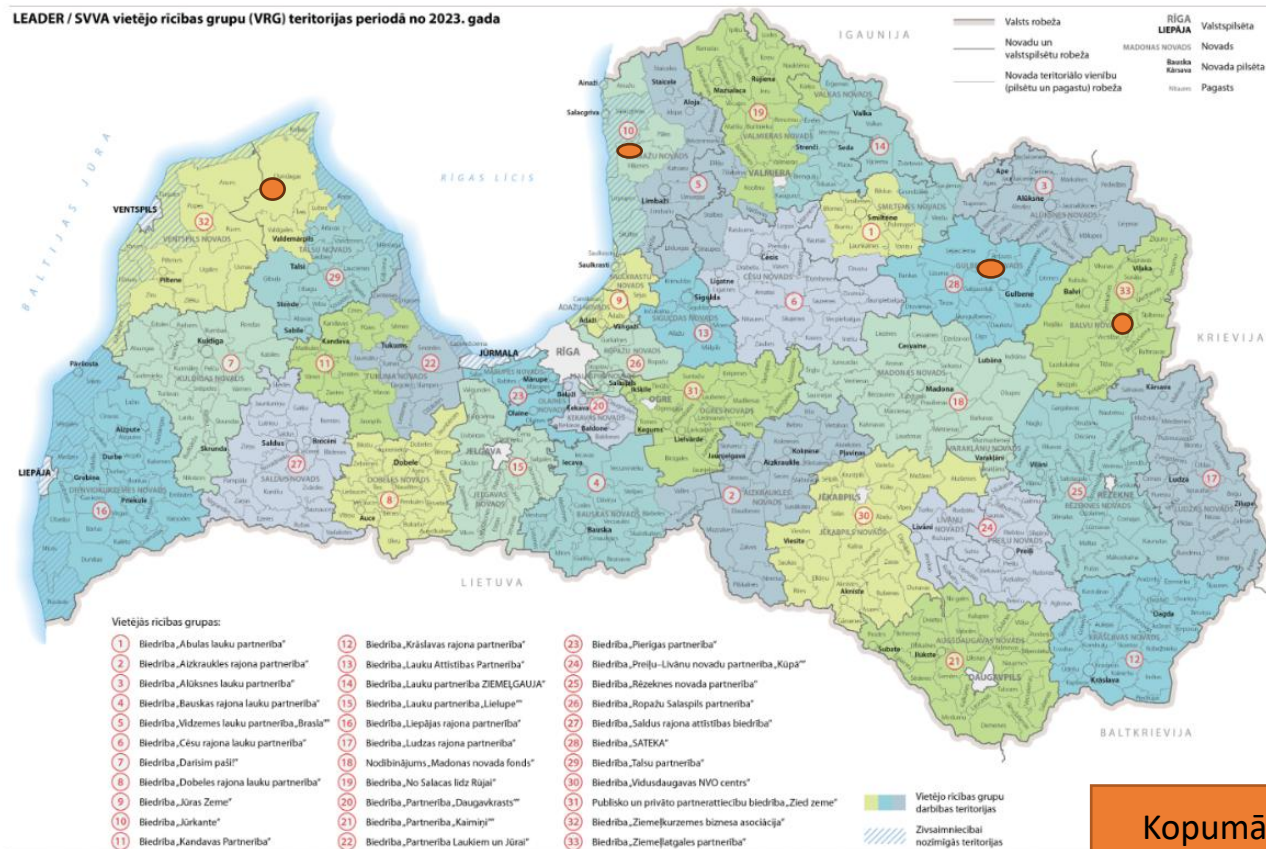
4 VRG iesaistījās pieejas aprobācijā :

- piedalījās diskusijās par izvēlētajiem rādītājiem un anketas jautājumiem,
- veica respondentu aptaujas.
- noorganizēja fokusgrupas.

Sagatavots rādītāju klāsts

kvantitatīvajai un kvalitatīvajai analīzei, iespējamās metodes, darba uzdevuma apraksts, izklāsts par vērtēšanas gaitu.

Kopumā no ELFLA 2014.-2024. gadam realizēti 10196 projekti par 129 milj.EUR

Projektus ir realizējuši:

- Pašvaldības;
- NVO;
- Uzņēmēji (t.sk. lauksaimnieki)

Kopumā 33 VRG, kas aptver visu Latvijas teritoriju

Avots: LRVK, 2023.

Kas ir LEADER metodes pievienotā vērtība (PV)?

3 komponentes un 10 elementi ir tie uz kuriem **jāsniedz atbildes LEADER/SVVA PV novērtēšanā.**

Sociālais kapitāls

Tīklošanās

Savstarpējs atbalsts
un uzticēšanās

Kopīgas vērtības
un uzskati

Pārvaldība

Vietējā
pārvaldība

Daudzlīmeņu
pārvaldība

Projektu rezultāti un ietekme

Sviras efekts

Vajadzībām pielāgoti projekti

Inovācijas

Ilgspēja

Saiknes starp projektu
īstenotājiem

Sociālais kapitāls: trīs būtiskie elementi

Sadarbības spējas :

- Izveidojušās veiksmīgas sadarbības *starp projektu īstenotājiem*: uzņēmējiem, citiem VRG, NVO.
- Projektu ieviešanā sadarbojas: pašvaldība, NVO, uzņēmēji.
- Sadarbība ar citiem VRG īstenojot projektus, starptautiska sadarbība (ar Somiju, Igauniju, Portugāli, Slovēniju, Zviedriju).

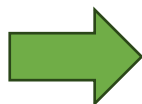
- biedru skaits VRG
- pārstāv dažādas sabiedrības grupas (uzņēmēji, iedzīvotāji, NVO, pašvaldību pārstāvji)
- ir laba izpratne par projektu sociālo mijiedarbību VRG teritorijā

Savstarpējs atbalsts un uzticēšanās:

Svarīgi kopienas attīstībā:

- uzticēšanās vienam otram
- VRG darbībai.

- VRG organizē aktivizēšanas pasākumus.
- VRG darbība ir augstu novērtēta no VRG iedzīvotāju, uzņēmēju puses
- Uzticēšanās starp kopienas dalībniekiem (iedzīvotāji, uzņēmēji, pašvaldība utt.)

Kopīgas vērtības un vietējās identitātes stiprināšana

VRG veicina un stiprina :

- vietējās identitātes veidošana,
- kopienas saites,
- iedzīvotāju piederības sajūtu teritorijai

- atbalstīti projekti saistībā ar kultūras mantojumu saglabāšanu un attīstību.
- kopiena augstu novērtē kopīgās vērtības, kas veidojas ieviešot projektus

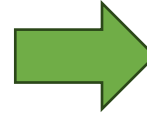

Pārvaldība: divi svarīgi elementi

Vietējā pārvaldība

- sadarbība starp VRG, pašvaldībām, uzņēmējiem, vietējām kopienām
- VRG administrācijas tehnisko un administratīvo prasmes
- VRG stiprina vietējo pārvaldības kapacitāti, palielina uzticību un projektu īstenošanas efektivitāti.

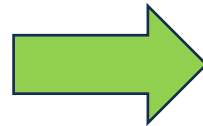

- Pārzin dažādus digitālos rīkus,
- palīdz projektu pieteicējiem un iedzīvotājiem, sniedzot piekļuvi informācijai un skaidrojumus par atbalsta iespējām.

Daudzlīmeņu pārvaldība

uzlabojot koordināciju starp:

- vietējām,
- reģionālajām
- valsts iestādēm.

- *iedzīvotāji aktīva iesaiste lēmumu pieņemšanā,*
- *VRG sadarbībai ar valsts institūcijām (gan ministrijām, gan valsts pārvaldes institūcijām)*

Projektu rezultāti un ietekme

Sviras jeb savstarpējās ietekmes efekts

- rada turpmākas investīcijas un sabiedriskas aktivitātes
- palielina ekonomisko aktivitāti (*tūristu pieaugums*),
- jaunas iespējas papildu pakalpojumu attīstīšanai.

Teritorijas vajadzībām pielāgoti projekti

- Risina konkrētas kopienu problēmas (digitālās atstumtība)
- Projekti paaugstina teritorijas resursu vērtību
- spēj radīt kopienas labumus un stiprināt kopienas identitāti

Inovatīvi projekti

- veicina *jaunu pieeju* attīstībai un nesuši pārmaiņas, un risinājumus kopienu vajadzībām.
- veicina *jaunu ideju*, produktu vai procesu ģenerēšanu VRG teritorijā;

Būtiski veidot kopīgu izpratni par to, kas ir inovatīvs projekts VRG.

Ilgspējīgāki projekti

- sniedz labumu arī pēc pārbaudes perioda beigām
- veicina sabiedrisko aktivitāti (iespēja realizēt projektus)

Ciešas saiknes starp projektu īstenotājiem

- projektu īstenošanas procesā veidojas sinerģija starp dažādiem projektu iesniedzējiem, radot jaunas saiknes, sadarbības iespējas, projektu idejas.
- sinerģija kalpo par pamatu jauniem projektiem

LEADER PV novērtēšanas pieejas aprobācijas rezultāti

- Izvērtēti kvantitatīvie un kvalitatīvie rādītāji PV novērtēšanai
- Aprobēta aptaujas anketa
- 4 VRG saņēma PV izvērtējumus
- Sagatavotas vadlīnijas par LEADER PV izvērtēšanu
- Visām VRG izstāstīts vērtēšanas process un tā nozīme
- Paredzēts valsts līmeņa LEADER PV novērtējums, *katrai VRG tas nav obligāti jāveic, bet vēlams*
- Izpratne, kāpēc mēs to darām –būtiskākais PV novērtēšanā

Strukturālo izmaiņu mērķis:

1. Veicināt būtiskas pārmaiņas vides, ekonomikas, sociālajā un pārvaldības jomā.
2. Mainīt sabiedrības izpratni, uzlabot savstarpējo sadarbību un veicināt aktīvu iesaisti teritorijas attīstībā, kā arī apzināties no šīs aktivitātes gūtos ieguvumus.
3. Padziļināti izprast stratēģiju nozīmīgumu.

Vadlīnijas ar pielikumiem pieejamas šeit: <https://www.arei.lv/lv/2024-gads>

OECD pilotprojekta ietvaros veikts

“Lauksaimniecības zemju bioloģiskās daudzveidības indikatora noteikšanas metodika” (Farmland Habitat Biodiversity Indicator),

Mērķis: noteikt *bioloģiskās daudzveidības izmaiņas* lauksaimniecības zemēs.

Indikatoru veido sadarbībā ar OECD valstu pētniekiem

Bioindikators veidots, balstoties uz visiem lauksaimniecības zemju *biotopiem* un *biodaudzveidībai nozīmīgiem* izmantošanas veidiem.

Indikators jāizstrādā, balstoties uz **esošajiem datiem**, nevis radot jaunus.

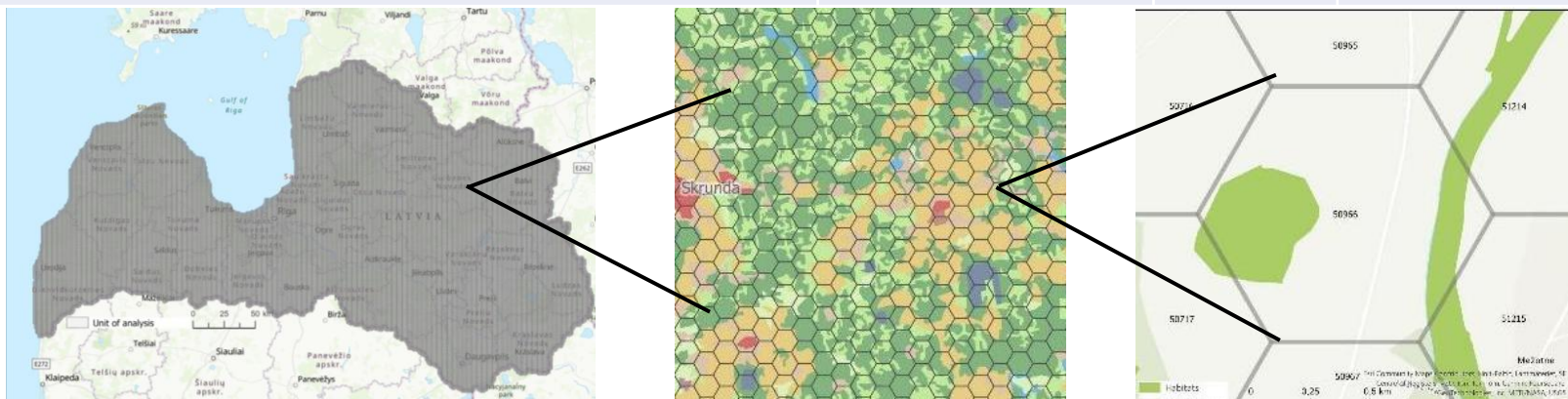
Pēc iespējas jāizmanto dati ar **telpisku izšķirtspēju**, nevis tikai statistikas dati;

Atbilstoši **OECD dalībvalstu vienotajai** pieejai *bioloģiskās daudzveidības indikatora* attīstīts kādā no 3 detalizācijas līmeņiem

Izveidotajai biotopu klasifikācijai un piešķirtajām biodaudzveidības kvalitātes kategorijām **jāpaliek nemainīgām laikā**.

Latvijas pieeja un piemērotie dati

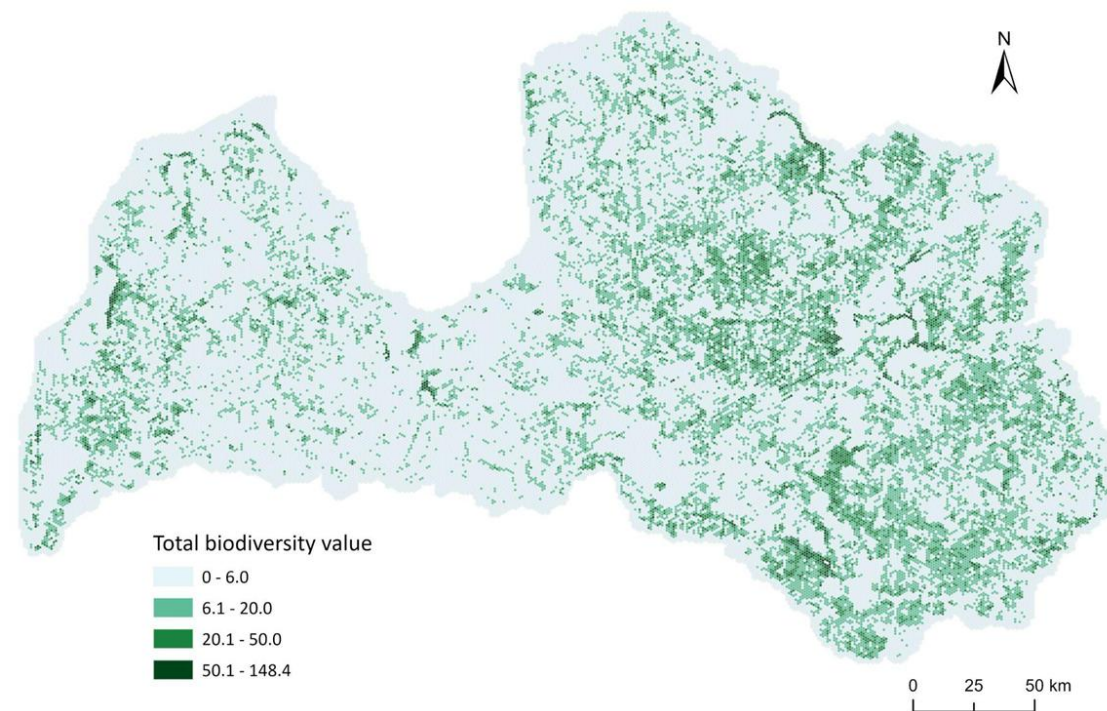
Apakšindikators	Izšķirtspējas līmenis	Gads	Datu avots	Kritērija svars
Aizsargājамie zālāju biotopi			Dabas aizsardzības pārvalde	
Retie	Tier I	2024		1
Biežie	Tier I	2024		0.75
Agrovides pasākumu atbalsta platības: bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos (BDUZ)	Tier I	2023	Lauku atbalsta dienests	0.5
Agrovides pasākumu atbalsta platības: bioloģiskā lauksaimniecība zālājos (BLA)	Tier II	2023	Lauku atbalsta dienests	0.75
Ilggadīgie zālāji	Tier II	2023	Lauku atbalsta dienests	0.5
Koku un krūmu ainavu elementi	Tier III	2018	CORINE Land Cover	0.75

Kā telpiskā vienība izmantots **heksagons**. Heksagonu tīklu veido 68 407 heksagoni 100 ha platībā.

Datu pieejamība Latvijas bioindikatora izveidei

- Aizsargājamie **biotopi *Natura 2000*** tīklā;
- Projektā **Dabas skaitīšana iegūtie dati** par ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem;
- **Dabas aizsardzības plāni** (tomēr *attiecas tikai uz atsevišķām teritorijām*);
- **Ģeotelpiskie dati** par zemes izmantošanu, lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu un zemes segumiem;

Patlaban ir iespējams vērtēt bioindikatorus pamatā 2. līmeņa detalizācijā (*Tier II*).

- Latvijā nav pastāvīga bioloģiskās daudzveidības monitoringa lauksaimniecības teritorijās,
- Pēdējo 20 gadu laikā visā valstī nav veikts bioloģiskās daudzveidības novērtējums ekosistēmu līmenī.

Kopsavilkums

- **Izaicinājumi:**

- Apakšindikatoru savstarpēja pārklāšanās;
- Apakšindikatoru iedalīšana tikai 5 biodaudzveidības vērtības klasēs;
- Dažādas izšķirtspējas datu apvienošana;
- Bioloģiskās daudzveidības novērtēšana aramzemēs;
- Zālāji, kuri nav daļa no lauksaimniecības sistēmas.

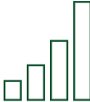
- **Bioindikatora vēlamā papildināšana:**

- Ainavu elementi;
- Bioloģisko daudzveidību uzturošas lauksaimniecības prakses (piem., zaļās joslas);
- Ekotoni (robežjoslas) starp lauksaimniecības un meža zemēm vai citiem izmantošanas veidiem.

Priekšstati un informētība par bioloģisko pārtiku, tās iegāde un lietošana

6.09.2024.-
10.09.2024.

 SKDS
PĒTĪJUMU CENTRS

Aptaujāti iedzīvotāji no
18-75 gadiem.

Aptaujāti 1007
respondenti

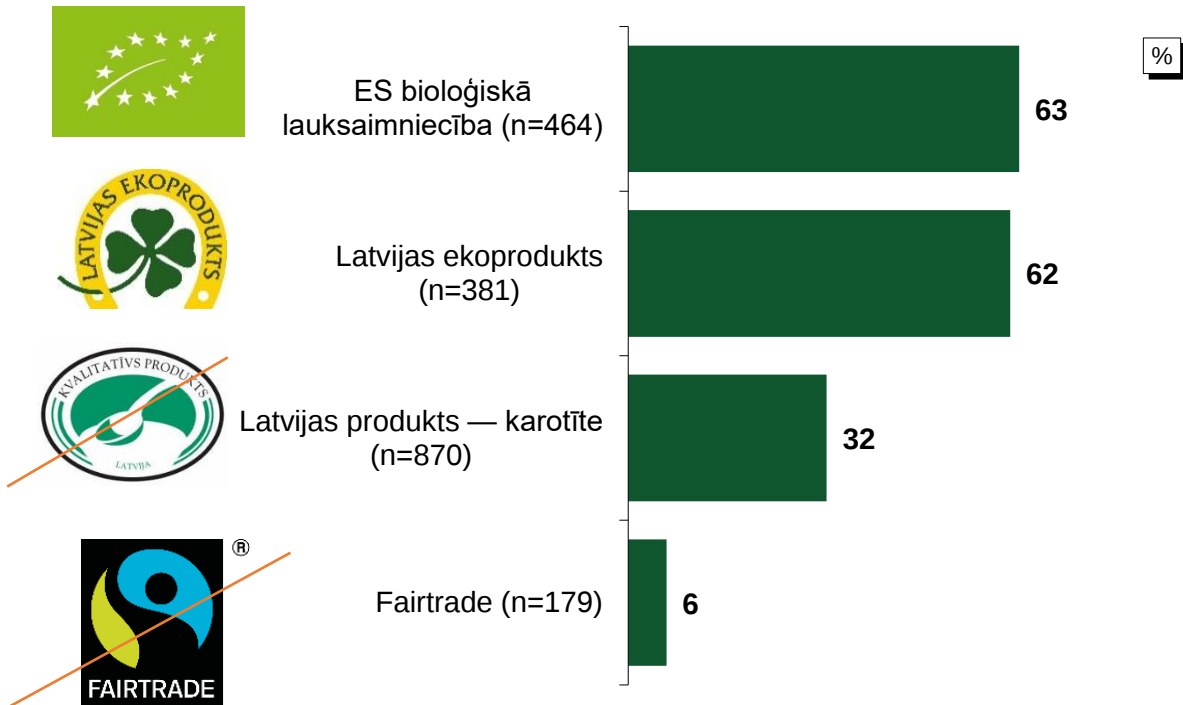

Sieviete
Vecumā no 65-75 gadiem
Ar augstāko izglītību
Ienākumi var būt vidēji zemi vai augsti
Dzīvo Kurzemes pilsētā

**80% aptaujāto lieto
biopartiku**

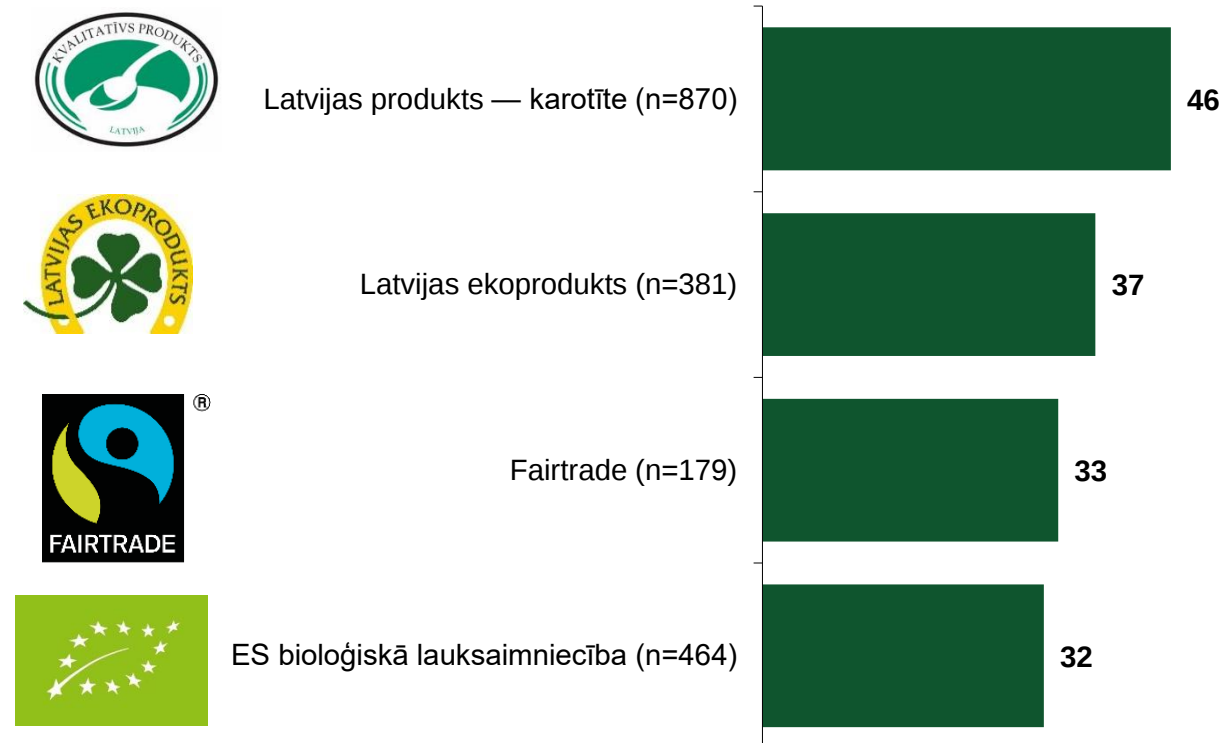
Izpratne par marķējumiem

PREČU ZĪMES UN MARĶĒJUMI, KAS **VARĒTU NORĀDĪT**,
KA PRODUKTS IR BIOLOĢISKI CERTIFICĒTS

ES bio pārtiku vislabāk atpazīts jaunāka gada
gājuma cilvēki (18-34)

Preču zīmes un marķējumi,
kas tiek ņemti vērā **iepērkoties**

Marķējumiem vairāk pievērš uzmanību iedzīvotāji virs 55 gadiem,
kas dzīvo Zemgales reģ. un pilsētās

Bioloģiskās pārtikas izmantošana

Pirkšanas paradumi

50% nemainījuši izdevumus, 20% palielinājuši, 10% samazinājuši.

Uzskati par bioloģisko pārtiku

54% bioloģiskā pārtika ir videi draudzīgāka,
47% uzskata, ka izmanto agroķīmiskos līdzekļus

Biežāk lietotie produkti

Dārzeņi (71%), augļi (70%), olas (66%), maize (59%).

Iegādes ierobežojumi

67% uzskata, ka cena ir pārāk augsta,
29% ir pieejamības ierobežojumi.

Secinājumi no aptaujas

Preču zīmes

86% pazīst Zaļo karotīti,
46% ES bioloģiskās lauksaimniecības zīmi,
38% Latvijas ekoproductu

**Nepietiekoša izpratne par bioloģiskās
produkcijas marķējumu.**

Iepirkšanās paradumi

54% pērk lielveikalos,
43% tieši no zemniekiem,
24%-nelielos specializētajos veikalos

**Populārākā iepirkšanās vieta -
lielveikals**

Izdevumi

50% bioprodukcijai izdod līdz 100 EUR mēnesī (no tiem,
kas to iegādājas),
70% bioloģiskajai pārtikai uzskata par dārgu.

**Lielākā daļa iedzīvotāji nevar
atļauties bioloģisko pārtiku.**

Vide un veselība

39% bieži pievērš uzmanību pārtikas ietekmei uz veselību
30% nepievērš uzmanību vides ietekmei

**Vides un veselības jautājumi nav
primāri sabiedrībai.**

Paldies par uzmanību!

www.arei.lv

Juris.hazners@arei.lv

Armands.puzulis@arei.lv

Peteris.lakovskis@arei.lv

Elita.benga@arei.lv